



ІСТОРИЧНА КАРТА

Вступ до історії. 5 клас

Олена БОЙКО,
 учитель Маріупольської спеціалізованої
 ЗОШ I—III ст. № 3, Донецька обл.

Цілі уроку:

- розповісти про історичну карту; пояснити, чим вона відрізняється від інших видів карт; навчити учнів читати історичну карту за умовними позначеннями, використовувати її як джерело історичних знань;
- сформувати навички роботи з історичною картою та контурною картою; розвивати стійкий інтерес до предмета й мотивацію до його вивчення, уяву, логічне мислення, інтелектуальні здібності;
- виховувати почуття патріотизму, повагу до історії своєї країни та інших народів.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: мультимедійна презентація, історична карта України, «Цікаві пазли», роздавальний матеріал, ребус, контурні карти, зразки карт (географічна, синоптична, карта скарбів).

Очікувані результати

Учень/учениця:

- *пояснює* поняття «карта», «легенда карти»;
- *розрізняє* умовні позначки на історичній карті;
- *знаходить* на карті територію України, її столицю.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Завдання й запитання

1. Поясніть поняття «хронологія», «дата», «століття», «тисячоліття», «ера», «до нашої ери», «наша ера».

2. Прочитайте вписані в зошити загадки або прислів'я на тему «Історія і час».

3. У чому полягає різниця між григоріанським і юліанським календарями?

Індивідуальні завдання

Учні отримують картки з індивідуальними завданнями, які мають виконати.

Приклад карток

Картка 1

1. Навпроти кожного року напишіть, до якого століття він належить.

1242 р. —
 1848 р. —

2. Позначте на «стрічці часу» такі дати:



74 р. до н. е.
 1941 р.

3. Запишіть запропоновані століття римськими цифрами.

1 ст. — _____
 4 ст. — _____

4. Розв'яжіть хронологічну задачу.

Порахуйте, скільки років минуло від дня скасування кріпосного права (1861 р.) в Наддніпрянській Україні до сьогодні.

Картка 2

1. Навпроти кожного року напишіть, до якого століття він належить.

1097 р. — _____
 2001 р. — _____

2. Позначте на «стрічці часу» такі дати:



114 р. до н. е.
 1812 р.

3. Запишіть запропоновані століття римськими цифрами.

2 ст. — _____
 5 ст. — _____

4. Розв'яжіть хронологічну задачу.

Порахуйте, скільки років минуло від дня коронації Данила Галицького (1253 р.) до сьогодні.

Картка 3

1. Навпроти кожного року напишіть, до якого століття він належить.

1199 р. — _____
 1709 р. — _____

2. Позначте на «стрічці часу» такі дати:



30 р. до н. е.
 1223 р.

3. Запишіть запропоновані століття римськими цифрами.

3 ст. — _____

7 ст. — _____

4. Розв'яжіть хронологічну задачу.

Порахуйте, скільки років минуло від першої писемної згадки назви «Україна» (1187 р.) до сьогодні.

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Робота з картами

Завдання

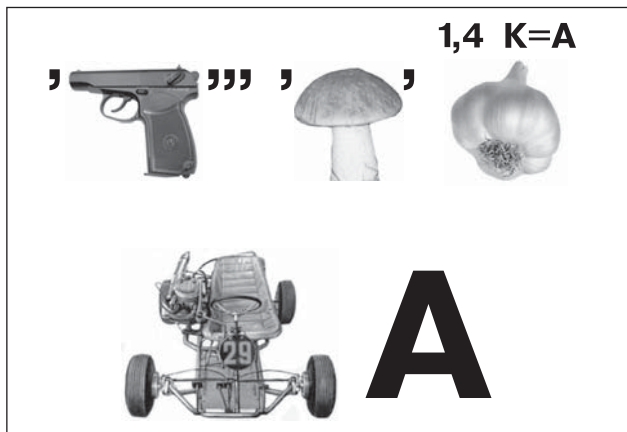
На дошці прикріплені зразки карт (географічна карта, синоптична карта, карта скарбів, історична карта).

— Поясніть, які види карт представлені на дошці. Власну думку обґрунтуйте.

Учитель. Таким чином, географічна карта може розповісти про природу країни, корисні копалини та розвиток транспорту. У свою чергу, синоптична карта містить інформацію про температуру і вологість повітря, вітер, хмарність, кількість опадів, тумани та завірюхи. На картах скарбів особливим знаком позначено місце захованих коштовностей.

Завдання

Розв'яжіть ребус і назвіть тему уроку.



Тему уроку вчитель записує на дошці, а очікувані результати учні формулюють за допомогою «Цікавих пазлів».

Вправа «Цікаві пазли»

Кожен учень отримує фрагмент карти «Історико-географічні регіони України». Зі зворотного боку п'ятикласники записують свої очікування від уроку. Фрагменти карти залишаються в учнів до завершення уроку. Своїми очікуваними результатами від заняття ділиться й учитель.

IV. СПРИЙНЯТТЯ Й УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

План

1. Історична карта.
2. Легенда карти.
3. Контурна карта.

1. Історична карта

Учитель. Унікальними інформаційними джерелами про історичне минуле українського народу є історичні карти.

Евристична бесіда

Завдання

Розгляньте історичні карти, розміщені в атласі (варіант — на дошці).

— Яку інформацію можна на них прочитати?

(За допомогою історичної карти можна дізнатися, які народи заселяли ті чи ті території, у якому напрямку рухалися війська під час воєнних дій, через які країни проходили важливі торговельні шляхи.)

Метод «Групування»

Запитання

— Поміркуйте, що таке історична карта?

Робота над формуванням поняття

Історична карта — зменшене узагальнене зображення історичних подій чи періодів.

Учитель. Коли і як з'явилися карти? У давнину люди зображали за допомогою малюнків на стінах печер і скель шлях полювання до місця полювання, поселень і стоянок.

Перша карта була створена в Давньому Єгипті понад 4000 років тому. Вона мала вигляд плоского шматка глини з видряпаними гострою паличкою лініями і символами. Потім єгиптяни обпалили цю глиняну карту у вогні, вона стала більш міцною та збереглася до наших днів.

2. Легенда карти

Дидактична гра «Здогадайся сам!»

Розшифруйте значення умовних позначок історичної карти.

Учитель демонструє збільшене зображення умовних позначок, притаманних історичним картам:

- перехрещена зброя — місце битви;
- кружечок — місто;
- стрілки — пересування народів або військ;
- вогнище — район повстання.

Учитель. Свої таємниці історична карта розкриває лише тим, хто вміє її «читати», тобто витлумачити. Для цього потрібно з'ясувати значення умовних позначок карти, розташованих у її нижньому куті. Такі умовні позначки називають «легендою карти».

Робота з картою

Завдання

Ознайомтеся з легендою карти та прочитайте її.

Формування вміння працювати з історичною картою

Кожен учень отримує пам'ятку «Правила роботи з історичною картою», яку вдома слід вклеїти в зошит. Один учень зачитує пункти пам'ятки, а інший біля дошки на карті наводить приклади. Решта учнів самостійно працюють з атласами.

Пам'ятка «Правила роботи з історичною картою»

1. Показуючи на карті населений пункт, торкніться указкою до відповідної позначки.
2. Показуючи державу, проводьте по карті указкою відповідну лінію.
3. Річки показуйте від витоку до гирла.
4. Верхня частина карти — це північ, нижня — південь, ліва — захід, права — схід. Показуючи на карті об'єкти, говоріть «північніше», «південніше», «на захід», «на схід».

3. Контурна карта

Учитель. Контурна карта — це особливий вид історичних карт, що дозволяє зобразити будь-які історичні події, процеси та явища за допомогою умовних позначень.

Оформлення контурної карти вимагає охайності й точності, дотримання низки правил. У такому разі прочитати контурну карту зможе не лише її автор, а й учитель, батьки та ваші однокласники.

Пам'ятка «Правила роботи з контурною картою»

1. Для роботи на контурній карті використовуйте прості й кольорові олівці. Не дозволяється працювати фарбами, фломастерами та маркерами.
2. Під час зафарбовування сильно натискати олівцем не потрібно, тому що не буде видно підписів і умовних знаків.
3. Пам'ятайте, що контурна карта зафарбовується не для краси. Кожним кольором виділяється територія, що чимось відрізняється від іншої.
4. Для нанесення назв історичних об'єктів зазвичай використовують чорний колір.
5. Назви річок підписуйте двічі: біля витоку та гирла.
6. Прийняті умовні позначки змінювати не можна.
7. Обов'язковим складником контурної карти є її легенда. У легенді карти, що записується на спеціально відведеному місці, мають бути відображені усі умовні позначки карти.

Робота з контурною картою

Завдання

Позначте на контурній карті кордони України, її столицю та найбільшу річку держави. Заштрихуйте область, у якій ви живете.

Під час виконання завдання використовуйте пам'ятку.

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Варіант I

Бесіда

1. Яку карту називають історичною?
2. Чим історична карта відрізняється від географічної?
3. Що таке «легенда карти»?
4. Які існують умовні позначки історичної карти?

Робота з картою

Завдання

Покажіть на карті територію України, її столицю та ваш населений пункт.

Варіант II

Творче завдання

Методичний коментар. Учні об'єднуються в чотири групи. Кожна група отримує однакову контурну карту. Завдання полягає в тому, щоб скласти від імені мандрівника розповідь про те, у яких країнах йому доводилося побувати. Під час розповіді слід використовувати умовні позначення карти. Учні мають розфарбувати кольоровими олівцями території держав, де бував мандрівник, вказати (можна вигадати) назви населених пунктів, річок та островів.

П'ятикласники розподіляють обов'язки: один учень слідкує за часом, декілька учнів беруть участь у складанні розповіді, ще декілька — розфарбовують контурну карту, один-два — готуються відповідати.

Після виконання завдання учні від кожної групи презентують розповіді. Учитель аналізує усні відповіді, зовнішній вигляд карти, злагожену роботу групи.

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Вправа «Цікаві пазли»

Учитель пропонує учням повернутися до своєї частини «Цікавих пазлів» і звірити свої очікування від уроку з кінцевим результатом. Якщо очікування від уроку виправдалися, вийти до дошки і прикріпити фрагмент на карту «Історико-етнографічні регіони України». Таким чином повинна скластися кольорова карта-пазл.

Домашнє завдання

- Опрацювати відповідний матеріал підручника.
- Позначити на контурній карті історико-етнографічні регіони України.



ПИСЕМНІ ДЖЕРЕЛА. АРХІВИ

Вступ до історії. 5 клас

Наталія ТКАЧЕНКО,
учитель історії Амвросіївської ЗОШ I—III ст. № 6,
Донецька обл.

Цілі уроку:

- ознайомити учнів із різними видами історичних писемних джерел, пояснити роль архівів у збереженні пам'яті про минуле;
- формувати первинні вміння та навички роботи з писемними історичними джерелами, розвивати вміння й навички індивідуальної та групової роботи, уміння аналізувати історичний матеріал;
- виховувати шанобливе ставлення до писемних пам'яток минулого.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: мультимедійна презентація, «квіточка-семибарвиця», роздавальний матеріал.

Очікувані результати

Учень/учениця:

- *пояснює*, що таке історичні джерела та які вони бувають;
- *розповідає* про те, як історики довідуються про минулі часи на основі писемних джерел;
- *наводить* приклади писемних джерел.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Дидактична гра «Пароль»

Методичний коментар. Учитель пропонує учням назвати по одному поняттю, що відповідало б темі попереднього уроку. Тобто п'ятикласник має назвати своєрідний пароль, який дає право приступити до розгляду нової теми. Слова не повинні повторюватися; учні називають слова «ланцюжком», один за одним.

Варіант I

Дидактична гра «Дерево знань»

Методичний коментар. Учні знімають з дерева «листочки», на яких записані поняття «карта», «історична карта», «контурна карта», «легенда карти». Завдання учнів — пояснити значення слів та словосполучень (варіант — скласти з кожним поняттям одне речення).

Варіант II

Дидактична гра «Правда-неправда»

Методичний коментар. Учитель називає твердження. Якщо воно правильне, учні ставлять «+»,

а якщо ні, то «-». Гру можна проводити з усім класом, із командами або окремими учнями.

Завдання

1. Перші історичні карти з'явилися в давнину. (-)
2. Історична карта — зменшене узагальнене зображення історичних подій чи періодів. (+)
3. На історичній карті позначають напрямки воєнних походів (+).
4. Річки потрібно показувати від витoku до гирла, тобто за течією (+).
5. Пояснення умовних позначок, зображених на карті, називають її легендою (+).
6. Під час роботи з картою слід використовувати спеціальну термінологію. (+)
7. Показуючи територію держави, слід доторкнутися указкою до її назви. (-)
8. Історичні карти є унікальними інформаційними джерелами (+).
9. Для роботи на контурній карті використовуйте фарби та фломастери. (-)
10. Обов'язковим складником контурної карти є її легенда. (+)

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Метод «Мікрофон»

Запитання

— Звідки історики отримують інформацію про події, які відбувалися сотні, тисячі років тому?

IV. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Учитель. Сьогоднішній урок є продовженням подорожі у світ загадкової науки — історії. Ми довідаємося про те, як історики дізнаються про події сивої давнини. З'ясуємо, хто допомагає їм у цьому. Тема уроку «Писемні джерела. Архіви».

Вправа «Квіточка-семибарвиця»

Сформулюйте й запишіть, що ви очікуєте від уроку.

Метод «Незакінчене речення»

- Я хочу, щоб цей урок був...
- Я хочу пізнати більше про...
- Я хочу на цьому уроці навчитись...

Найоригінальніші пропозиції учні під керівництвом учителя записують на пелюстках квіточки-семибарвиці і прикріплюють нижче від серцевини квітки.

V. СПРИЙНЯТТЯ Й УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

План

1. Писемні джерела.
2. Виникнення писемності.
3. Архівна справа в Україні.

1. Писемні джерела

Учитель. Про події минулого історики дізнаються з історичних джерел.

Словник

Історичні джерела — свідки минулого, за якими вчені відновлюють картини попередніх часів.

Учитель. З-поміж історичних джерел вирізняють речові, усні та писемні. З першими двома видами історичних джерел ми познайомимося на наступних уроках. Сьогодні ж зосередимо увагу на джерелах писемних.

Метод «Мікрофон»

Запитання

— Поміркуйте, які види писемних джерел ви знаєте.

Учитель. До писемних джерел зараховують літописи, складені за часів Київської Русі. Найдавнішим таким історичним твором є «Повість минулих літ», написана літописцем Нестором. Окрім того, слід назвати листи, щоденники, спогади, а також газети й журнали. Навіть ваш учнівський щоденник теж є джерелом інформації.

Метод «Мікрофон»

Запитання

— Поміркуйте, яку інформацію може містити учнівський щоденник.

2. Виникнення писемності

Метод «Асоціації»

Методичний коментар. Учитель на дошці записує поняття «писемність». Завдання учнів — у зошитах записати ознаки цього поняття або асоціації, які воно в них викликає.

На наступному етапі учитель пропонує учням дати визначення поняття «писемність», заповнюючи пропуски в реченні:

Писемність — засіб ... людської ... за допомогою ...

(Писемність — засіб передачі людської мови за допомогою знаків.)

Робота з плакатом

Методичний коментар. На плакаті або мультимедійній дошці записані слова та зазначені мови, якими вони написані. Завдання учнів — з'єднати стрілочками слова та мови, якими вони написані.

كتابة

寫作

letter

yazı

писемність

українська мова

англійська мова

арабська мова

китайська мова

турецька мова

Учитель. Усі ці слова означають «писемність». Ви помітили, що кожен народ має власну писемність. Уявіть, скільки мовами мають володіти історики, для того щоб дізнатися про історію свого та інших народів.

Запитання

— Чи відразу люди почали писати буквами та на чому вони писали?

Практична робота

Завдання

Під час розповіді вчителя складіть схему за планом, записаним на дошці:

- назва народу;
- матеріал для письма;
- приладдя для письма.

Метод «Лекторій»

Учитель. Писемність на Землі виникла понад 5000 років тому. Та ще задовго до цього існували різні способи передачі та зберігання інформації: за допомогою складених гілок, стріл, диму багать та інших сигналів. Із цих примітивних систем повідомлення пізніше з'явилися складніші способи фіксації інформації.

Наприклад, стародавні інки винайшли оригінальну систему «запису» за допомогою вузликів. Для цього використовувалися шнурки із шерсті різного кольору. Їх зв'язували різноманітними вузликами і кріпили на паличку. У такому вигляді «лист» надсилався адресату. Існує думка, що інки за допомогою такого «вузликового письма» фіксували свої закони, записували хроніки та вірші.

«Вузликіве письмо» було поширене і в інших народів — ним послуговувалися в Стародавніх Китаї і Монголії. Проте власне писемність з'явилася лише після того, як люди для фіксації та передачі інформації винайшли особливі графічні знаки.

Перше письмо, яке придумали люди, було малюнкове. За допомогою малюнка розповідали про важливі події: господарську діяльність, полювання, війни, хвороби тощо. Кожне слово або словосполучення позначалося малюнком. Малюнки наносили на стіни печер, поверхню кісток, посуд, дерев'яні дощечки.

Стародавні єгиптяни писали на папірусі. У дельті Нілу росте багато єгипетського очерету — папірусу. Його зарості піднімаються на висоту від трьох

до шести метрів. З папірусу єгиптяни здавна робили легенькі човни, а потім навчилися виготовляти з нього матеріал для письма, який також називали папірусом.

Спочатку папірус косили, потім розрізали кожне стебло на довгі смужки й накладали їх краями одну на одну. Рубці сплющували дерев'яним молотком. На цей шматок накладали другий шар папірусу, перпендикулярно до першого, і знову били по ньому молотком. Сік, що виділявся, склеював смужки. Щоб одержати довгий папірус, окремі шматки склеювали між собою. Коли папірус був готовий, його скручувати в сувій — згорток. Найдовший з відомих папірусів завдовжки 40,5 м.

Найдавнішою відомою письмовою системою є шумерська писемність, що надалі розвилася в клинопис. Клинопис — це система письма, при якій знаки видавлюються очеретяною паличкою на табличці із сиріої глини. Клинопис поширився в усьому Межиріччі й став основною писемністю давніх держав Близького Сходу.

У Давньому Китаї за твердий матеріал для письма використовували кістки тварин і черепащачі щитки. Китайські писарі пристосувалися писати також на дерев'яних і бамбукових планках і дощечках. Написи робили за допомогою загостреної палички.

Згодом китайці як матеріал для письма почали використовувати шовк. Зображати на шовку щонебудь гострою паличкою незручно, і довелося винайти волосяний пензлик, а лак замінити тушшю. Шовк був дорогим матеріалом, тому користуватися ним могли тільки дуже багаті люди.

У Європі, де папірус не ріс, матеріалом для письма нерідко ставав камінь. На вирівняних поверхнях за допомогою зубила й молотка писарі старанно наносили букви, руни або малюнки. Таким написам було призначено довге життя, адже до природних капризів камінь майже не сприйнятливий.

У Київській Русі тривалий час основним матеріалом для письма була березова кора — береста. На ній за допомогою дерев'яної палички видавлювали букви. Береста — німцний матеріал, але й досі під час розкопок археологи знаходять берестяні грамоти, яким по 800—900 років.

Із прийняттям християнства на Русі з'явилися візантійські ченці. Вони принесли звичай писати на спеціально обробленій шкірі молодих телят — пергаменті. Книги з пергаменту були дуже дорогими. Тому часто старий текст у книзі зішкрябували й наносили новий.

Словник

Палеографія — історична наука, яка вивчає писемні пам'ятки.

Дидактична гра «Хто швидше та більше?»

Методичний коментар. Учні змагаються рядами (групами), хто більше та швидше складе запитань за схемою «Виникнення писемності», чий запитання змістовніші.

3. Архівна справа в Україні

Метод «Навчаючи — вчуся»

Завдання

Ознайомтеся з матеріалами картки. На наступному етапі передайте одержані знання однокласникам.

Учитель. Чи відомо вам, що справу збирання, збереження та впорядкування писемних пам'яток покладено на спеціальні установи, які називають архівами?

Картка 1

Архіви з'явилися із виникненням писемності. Нині власні архіви мають усі установи, організації, нерідко й приватні особи — учені та письменники.

Картка 2

Сьогодні для архівів будують спеціальні приміщення з вузькими вікнами, що не пропускають прямих сонячних променів. Від сонячного світла тло й друкарська фарба вигорять, а папір жовтіє та псується. Шкодить документам і забруднене повітря, тому в архівах його очищають за допомогою спеціальних фільтрів.

Картка 3

Щоб документи краще зберігалися, їх укладають у щільно закриті коробки й розмішують на полицях-стелажах. У великих архівах загальна довжина стелажів сягає десятків кілометрів.

Картка 4

Копії найцінніших документів зберігають окремо від оригіналів на випадок, якщо оригінал буде пошкоджено або втрачено.

Картка 5

Найбагатшими в Україні є сховища документів Центральних державних історичних архівів у Києві та Львові. Так, фонди першого з них налічують понад 1,5 млн документів.

Картка 6

Документи ретельно досліджують учені різних галузей знань і на основі їхніх свідчень пишуть наукові праці.

Словник

Архів — установа, яка збирає, упорядковує та зберігає документи, писемні пам'ятки.

VI. УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ
НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Варіант I

Завдання

Співвіднесіть поняття та їхні визначення.

| | | | |
|---|-------------------|---|---|
| 1 | Історичні джерела | А | історична наука, яка вивчає писемні пам'ятки давнини |
| 2 | Писемність | Б | установа, яка збирає, упорядковує та зберігає документи, писемні пам'ятки |
| 3 | Палеографія | В | свідки минулого, за якими вчені відновлюють картини попередніх часів |
| 4 | Архів | Г | засіб передачі людської мови за допомогою знаків |

Заповнена картка має такий вигляд:

| | А | Б | В | Г |
|---|---|---|---|---|
| 1 | | | × | |
| 2 | | | | × |
| 3 | × | | | |
| 4 | | × | | |

Дидактична гра «Правда-неправда»

Методичний коментар. Кожен учень має підготувати по два запитання, які б починалися словами: «Чи правда, що...» і стосувалися матеріалу уроку. При цьому одне із запитань передбачає ствердну

відповідь («Правда»), а інше — заперечну («Неправда»). Учитель пропонує обмінятися запитаннями в парах або позмагатися між рядами на кращого знавця.

Варіант II

Дидактична гра «Я знаю три імені...»

Назвіть по три слова, які стосуються теми уроку:

- Я знаю три історичних джерела...
- Я знаю три приклади писемного джерела...
- Я знаю три предмети, на яких писали в давнину...
- Я знаю три народи, у яких з'явилася перша писемність...
- Я знаю три основних слова до поняття *архів*...

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Вправа «Квіточка-семибарвиця»

Методичний коментар. Учитель аналізує, чи всі очікування учнів від уроку виправдалися і кріпить до серцевини квіточки-семибарвиці пелюстки.

Домашнє завдання

- Опрацювати відповідний матеріал підручника.
- Творче завдання (на вибір). Створити історичний колаж-малюнок «Писемні джерела — крок у минуле». Скласти ребус із зашифрованим поняттям або терміном, вивченим на уроці.

З ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

Правила для молодих учителів

Вимоги до поведінки учнів на уроці

1. Не дозволяйте, щоб під час так званого піднімання руки учень високо піднімав її або махав нею в повітрі. Утім, піднімання руки взагалі неприпустимо, адже не має сенсу, якщо запитується заданий урок: його мають знати всі учні.

2. Не допускайте кволої пози учнів. Якщо ви помітили, що таку позу набувають декілька учнів, то змусьте їх випрямитися, навіть спочатку встати й сісти. Переважно слідкуйте за тим, щоб учні не тримали руки під лавкою або в кишенях.

3. Щойно рекомендовані заходи можна застосовувати й тоді, коли послаблюється увага.

Щодо покарань учнів

1. Не наважуйтеся занадто легко зарахувати учня в моральному чи науковому плані до безнадійних. «Ви мені не учень» або щось подібне ви взагалі не маєте права казати учню.

2. Якщо ви під час уроку маєте привід бути незадоволеним яким-небудь учнем, то не лютуйте одразу; адже це дитина. Погляньте на нього, щоб він помітив, що вам потрібно, і поки що нічого

більше не робить. Якщо він цього не помітить, то зупиніться трохи, якщо ви запитуете чи пояснюєте, і подивіться на нього довше. Якщо й це не допоможе або цього не надовго вистачить, тоді вже необхідно застосувати догану.

3. Лише не сваріть! Не проповідуйте! Не вдавайтеся до іронії або жартів. Серйозно назвати по імені — не кричати, і цього зазвичай достатньо!

4. Крім того, ви, звичайно, можете в певних випадках застосувати низку різноманітних покарань, але загалом послухайте гарну пораду і намагайтеся на уроках взагалі обходитися без покарань.

5. Тільки не погрожуйте класним наставником або директором; учитель мусить сам постояти за себе.

6. Не повертайтеся постійно до промаху, за який учень уже відбув покарання, не будьте злопам'ятними та мстивими.

(Педагогічеській календарь-справочник на 1911—1912 учеб. годъ. — 2-е значит. дополнен. и исправл. издание / Под общ. ред. С. А. Ананьина, М. Л. Цитрона. — Ч. II. — Петербургъ; Киевъ: Сотрудникъ, 1911. — 471 с. — С. 236—242)



У книжці подано:

**ГАРЯЧА
ПРОПОЗИЦІЯ**

- ✓ Орієнтовне календарно-тематичне планування
- ✓ Рекомендації щодо проведення практичних занять
- ✓ Матеріал для тематичного оцінювання

Замовити книжку можна за тел. 044-284-24-50 або надіславши sms-повідомлення «Хочу замовити книжки» на номер 067-408-84-73
Увага! Мінімальне замовлення — 3 книжки

ВСЕУКРАЇНСЬКІ ГАЗЕТИ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ

| | |
|--|---|
| 40141 «Історія України» | 22061 «Краєзнавство. Географія. Туризм» + БІБЛІОТЕКА. Комплект |
| 91814 «Історія України» із вкладкою «Всесвітня історія» (1-й номер місяця) | 91834 Класний керівник. Бібліотека |
| 91471 «Історія України» із вкладкою «Правознавство + інші суспільні дисципліни» (2-й номер місяця) | 89380 ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА ВІД «ШКІЛЬНОГО СВІТУ». Комплект |
| 22058 «Історія України» + БІБЛІОТЕКА. Комплект | 01699 ШКІЛЬНИЙ СВІТ. БІБЛІОТЕКА. Комплект |
| 40343 «Краєзнавство. Географія. Туризм» | 35266 ШКІЛЬНИЙ СВІТ. Класичний комплект |
| 22076 «Краєзнавство. Географія. Туризм» із вкладкою «Шкільний туризм» (2-й номер місяця) | 99807 ШКІЛЬНИЙ СВІТ. Мега-комплект |
| | 91836 «Шкільний світ» + БІБЛІОТЕКА. Комплект |
| | 95009 Керівнику освітньої установи. Комплект книжок. Шкільний світ |
| | 23675 Каталог педагогічної преси та навчально-методичної літератури |

ПРЕДСТАВНИЦТВА В ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ

| | | | |
|---|---|--|---|
| Вінницька Гаврилюк Олена Андріївна сл. тел.: (0432) 67-18-13, (0432) 67-08-57 | Івано-Франківська Скоморовська Наталія Богданівна сл. тел.: (03422) 3-11-84; моб. тел.: 097-510-38-72 | Одеська Чумаєва Олена Володимирівна сл. тел.: (048) 733-58-15; моб. тел.: 097-501-74-76 | Херсонська Фоміна Лариса Анатоліївна сл. тел.: (0552) 41-08-11; моб. тел.: 050-952-54-05 |
| Волинська Майко Світлана Михайлівна сл. тел.: (03322) 4-71-52; моб. тел.: 097-472-28-46 | Кіровоградська Супрун Людмила Миколаївна сл. тел.: (0522) 24-66-08; моб. тел.: 093-849-04-81 | Полтавська Стадник Світлана Михайлівна сл. тел.: (05322) 2-49-56; моб. тел.: 097-512-29-74 | Черкаська Бондаренко Олена Андріївна сл. тел.: (0472) 64-76-22; моб. тел.: 097-773-79-50 |
| Дніпропетровська Банковська Алла Аркадіївна сл. тел.: (056) 776-84-18; моб. тел.: 096-373-16-33 | Луганська Бондарева Людмила Миколаївна сл. тел.: (0642) 50-52-18; моб. тел.: 097-482-54-59 | Рівненська Подкопаєва Тетяна Віталіївна сл. тел.: (0362) 43-80-54; моб. тел.: 097-398-22-96 | Чернівецька Морочковська Лариса Анатоліївна сл. тел.: (037) 290-23-17; моб. тел.: 050-105-83-97 |
| Донецька Сьомова Раїса Сергіївна сл. тел.: (062) 304-64-62; моб. тел.: 097-524-38-52 | Львівська Синьова Ірина Іванівна сл. тел.: (032) 243-71-11; моб. тел.: 097-477-01-49 | Сумська Собіна Ганна Дмитрівна моб. тел.: 099-036-26-10 | м. Біла Церква Терехова Ольга Олександрівна сл. тел.: (04563) 5-30-52; моб. тел.: 097-689-03-15 |
| Житомирська Білецька Леся Володимирівна сл. тел.: (0412) 47-36-58; моб. тел.: 097-325-82-16 | Миколаївська Гончаренко Ірина Василівна моб. тел.: 097-684-48-85 | Тернопільська Сінковська Інна Михайлівна сл. тел.: (0352) 43-57-83; моб. тел.: 097-523-59-39 | м. Сімферополь Васьків Тетяна Федорівна сл. тел.: (0652) 27-33-70; моб. тел.: 050-645-67-81 |
| | | Харківська Столяренко Ганна Андріївна сл. тел.: (057) 756-89-69; моб. тел.: 097-502-03-86 | |

Редакція:

Головний редактор
Людмила ЧЕРКАСЬКА
Заступник
головного редактора
Олена ПОДОБЕД

Редакція залишає за собою право редагувати матеріали.
Редакція може не поділяти погляду автора.
За достовірність фактів, цитат, власних назв, географічних назв та інших відомостей відповідають автори публікацій.
Рукописи не рецензуємо і не повертаємо. Претензії до публікації приймаються у письмовому вигляді протягом 30 днів від дня виходу номера газети у світ.
Рекламодавець відповідає за достовірність рекламної інформації, за зміст та відповідність реклами законодавству.

Редакційна рада:

члени-кореспонденти
НАН України:
В. М. ДАНИЛЕНКО, О. П. РЕЄНТ;
доктори історичних наук:
А. М. КИРИДОН, С. В. КУЛЬЧИЦЬКИЙ,
В. Ф. СОЛДАТЕНКО, С. С. ТРОЯН,
О. А. УДОД;
Р. І. ЄВТУШЕНКО, головний спеціаліст МОНмолодьспорт;
Т. В. КОВТУНОВИЧ;
В. Т. МАШКА, заслужений вчитель України

Газета «Історія України»

Свідоцтво серія КВ № 17999-6849П від 15 серпня 2011 року
Газета виходить з 1 вересня 1996 р. двічі на місяць, розповсюджується тільки за передплатою
Засновник — ТОВ «Редакції газет гуманітарного циклу».
Видавець — ТОВ «Редакції газет гуманітарного циклу».

Адреса: вул. Тимирязєвська, 2, м. Київ, 01014

☎ Довідка для передплатників та авторів
Тел.: (044) 537-32-00
відділ продажу: (044) 284-24-50
Тел./факс: (044) 286-34-48,

📧 www.osvitaua.com
E-mail: history@tveresnya.com.ua

© ТОВ «Редакції газет гуманітарного циклу», 2013.
Всі права захищені. Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу ТОВ «Редакції газет гуманітарного циклу».

Передплатний індекс «Історії України» — 40141